

Otto Arvidsson
Ekonomi
Vittra vid Gardsken

**Varför är vissa länder rika medan
andra är fattiga?**

Inledning

I den här uppsatsen ska jag skriva om varför vissa länder är rika medan andra är fattiga. Vad har statskick, handel, vetenskap med mera spelat för roll i nationers utveckling?

Syfte

Mitt syfte är att beskriva och diskutera om varför vissa länder är fattiga medan andra är rika.

Frågeställning

Min tes är att dessa punkter har haft stor betydelse för länders ekonomiska utveckling. Jag ska diskutera om varje aspekt och avsluta med att jämföra två olika länder, där det ena är rikt och det andra är fattigt, för att testa min tes.

- Statskick och grad av demokrati.
- Naturtillgångar
- Vetenskaplig utveckling
- *Religion eller vetenskapligt tänkande*
- Industrialisering
- Krig
- Geografiskt läge
- Handel
- *Kolonialism*
- *Institutioner*

Kursiva punkter har jag fått hjälp med att komma på

Metod

Jag har använt tankekartor för att komma fram till så många viktiga punkter som möjligt. Jag har tittat i böcker och läst på Internet. Det jag fick fram lade jag ihop till fakta och bakgrundsinformation till mina diskussioner.

Jag har också jämfört två typiskt olika länder där ett är rikt och ett är fattigt.

Statsskick

När demokratin infördes i länder, nådde välståndet hela befolkningen, inte bara de som hade makten. Efter amerikanska frihetskriget blev USA en demokrati. Efter det blev Frankrike demokratiskt, och sedan så småningom övriga Europa. Idag är alla länder i Europa demokratiska förutom Vitryssland. Om landet styrs av en person, den med mest makt, och inte av hela folket, som i en demokrati, hämmar det utvecklingen.

Ett exempel på att det hämmar utvecklingen:

”I själva verket är det ett märkligt faktum i den förfärande historien om stora svältkatastrofer att inget sådant omfattande fall har inträffat i ett land med en demokratiskt vald regering och med en relativt fri press... Men hungersnöd har aldrig drabbat något land som är oberoende, där befolkningen regelbundet går till fria val, där oppositionspartier kan uttrycka kritik och där tidningar tillåts att fritt rapportera...”

Citat av: Amartya Sen, Nobelpristagare i ekonomi 1988.

Naturtillgångar

Naturtillgångar har i många fall spelat en större roll för länders ekonomiska utveckling. Den klart största naturtillgången är oljan. De länder med oljefyndigheter kan bli rika, men om välbefindandet når folket eller inte beror i de flesta fall på om det är demokrati eller inte. I vissa afrikanska länder har diktatorn sålt gruvrättigheter till ett utländskt gruvbolag och tagit pengarna till privat bruk. Norge, Kuwait och Saudiarabien har blivit rika på bara några årtionden på sina oljefyndigheter.

Vetenskaplig utveckling

Vetenskapens grunder lades av Aristoteles redan 300 f.kr., Men i modern tid var det på 1600-talet som vetenskapliga metoder fick sitt genombrott. Det är denna utveckling, mellan Galilei till Newton som kallas för den vetenskapliga revolutionen. Det innebar att Europa var först med vetenskapen och fick ett stort försprång gentemot resten av världen. Ångloket uppfanns i början av 1800-talet. Då blev det plötsligt möjligt för befolkningen att färdas längre sträckor på mycket kort tid. Handeln blev också mer effektiv och pålitligare. Man kunde också knyta ihop längre sträckor på land. Man var då inte längre lika beroende av floder och vattendrag.

Ett annat exempel är inom matproduktionen där uppfinningar som till exempel traktorer och konstgödsel, som gör matproduktionen billigare i landet.

I Europa var makten uppdelad mellan staten och kyrkan och gjorde plats för uppfinningsrikedomen och friare ekonomisk utveckling. Då blev det plötsligt mycket lättare att uppfinna och på så sätt utveckla landet ekonomiskt. Exempel på viktiga uppfinningar var uret som lade grunden för ökad produktiviteten genom att man kunde då göra arbeten på bestämd tid. En annan uppfinning var glasögonen och förstoringsglasen som gjorde det möjligt att genomföra precisionsarbeten och var en av grunderna för många senare uppfinningar och även för utvecklingen av tidigare upptäckter som krutet och boktryckarkonsten.

Många viktiga uppfinningar har tagits fram både i Kina och Europa under och efter medeltiden. Skillnaden är att i Europa var det tillåtet med tankefrihet. I Kina var det kejsaren som hade rätt. Om man kom med nya idéer så var det som en förolämpning mot den perfekta ordning som utgick från kejsaren och man riskerade att bli bestraffad. Vi kan som exempel ta krutet. I Europa kunde vi utveckla det och få fram vapen och dynamit, som blev revolutionerande. I Kina kunde krutet inte utvecklas utan blev inget mer än fyrverkerier.

Ett annat exempel är tryckkonsten. Den första tryckta boken är från Kina från 800-talet. Eftersom att kejsaren ogillade oliktankande och nya idéer och det krävdes att de som härskade godkände allt som skulle tryckas, så blev det ingen större efterfråga på tryckta skrifter. Därför blev det också en långsammare utveckling av tryckkonsten i Kina. I Europa började man trycka flera århundraden efter Kina. Efterfrågan på tryckta skrifter ökade när Europas städer växte fram. Det krävdes då mer dokument och skrivna förteckningar. Innan tryckkonsten var det skrivare som gjorde handskrifter, men de kunde inte hålla takten som efterfrågades. Därför försökte man på olika sätt att effektivisera sättet att skriva. När Gutenberg på 1400-talets mitt publicerades Bibeln, den första västerländska tryckta boken, kom han med sin nya teknik precis i rätt tid, när samhället hade en ökad efterfråga på skrifter.

Det fanns även motstånd mot tryckkonsten i de muslimska länder. I Istanbul hade judar och kristna tryckpressar men inte muslimer, det samma gällde Indien. Muslimerna tyckte inte att det var acceptabelt av religiösa skäl att trycka Koranen. De ville att den skulle vara handskriven. I Europa var det omöjligt att hindra den nya teknologin, eftersom den politiska makten var för splittrad.

Geografiskt läge och handel

Det geografiska läget en nation har kan ha stor betydelse för bland annat möjligheten att genomföra handel med andra nationer. Innan järnvägarna byggdes så var det enklaste sättet att utföra handel på var till havs. Så länder med kust mot havet har en större chans att utvecklas snabbare ekonomiskt. Med handel får man ett större utbud av varor och får tillgång till säsongsvapor året runt.

Att ha mycket kust är också viktigt för mattillgången genom att fiska. Om det blir missväxt i ett land kan man få hjälp av andra länder lättare för att det är lättare att transportera mat.

Men naturtillgångar spelar inte alltid roll i ett lands ekonomi. Till exempel Holland som inte har några naturtillgångar har blivit rika på sin handel med andra länder på grund av deras fördelaktiga geografiska läge i centrum av Europa och vid utloppet av

Rhen. Under 1500-talet hade Holland tagit kontroll över de vinstgivande leveranserna av spannmål och skeppsförnödenheter från Östersjön (även svenskt järn). Dessa leveranser hade blivit helt nödvändiga för den Europeiska krigsföringen till lands och till sjöss. Denna vinstrika östersjöhandel och enorma rikedomar lade grunden till Hollands storhetstid. Den varade ca 1550-1750 även om den minskade i betydelse med tiden.

En del av rikedomarna investerades i jord och ett vinstdrivande jordbruk utvecklades. En annan del gick till "kulturkonsumtion" och Amsterdam övertog under 1600-talet rollen som Europas kulturella centrum. De hade under den tiden många av Europas största konstnärer och filosofer hos sig, och där började upplysningstiden som skapade tankar om mänskliga rättigheter och demokratiskt styre.

En stor del av rikedomarna gick till krigsföring och statsbygge. Det Holländska ostindiska kompaniet skapade monopol på den vinstrika kryddhandeln genom att besegra den Portugisiska flottan och erövra de kryddproducerande öarna i Ostindien. De införde ett brutalt och effektivt styre med inriktning på så stor vinst som möjligt. I början av 1700-talet började Hollands dominerande makt på världshaven att minska men de hade kvar betydelse som finansiellt centrum och handelsnation.

År 1728 skrev Daniel Defoe så här:

"Holländarna måste förstås som det de verkligen är, handelns mellanhänder. Europas faktorer och mäklare... de *köper* för att åter *sälja*, tar in för att sända ut, och merparten av deras omfattande handel består av att försörjas från världen alla delar för att i sin tur försörja alla delar av världen."

Att det stämmer än idag kan man läsa i NE.

År 1994 skrev NE:

"Landets ekonomi präglas därför i hög grad av handel: bränsle och råvaror importeras och färdiga varor inom jordbruk och industri exporteras... Import- och exportvärdet per capita är efter Belgien det högsta i Europa."

Fungerande institutioner

För att ett land ska kunna bli rikt genom handel och industri så krävs det att det finns till exempel ett fungerande bankväsende, rättsväsende och ett fungerande skattesystem och väl utbyggd infrastruktur.. Det kan fungera både i en demokrati och en diktatur.

Kolonialism

Kolonialismen gör att Europas ekonomiska utveckling får en snabbare utveckling med det silver, råvaror, slavar med mera, som plundras samtidigt som den koloniserade delen av världen försvåras deras utveckling.

Nord och Sydkorea

Jag ska jämföra Nordkorea och Sydkorea för att det är två länder med många lika förutsättningar, men är helt skilda vad det gäller den ekonomiska utvecklingen. Länderna är väldigt lika om man jämför geografiskt och kulturellt. Efter kriget delades Korea upp i Sydkorea och Nordkorea. Sydkorea blev en demokrati och Nordkorea blev en sträng diktatur.

Nordkorea

Eftersom Nordkorea är en diktatur har många länder sagt ifrån handel med landet. Det betyder att Nordkorea är väldigt isolerat från omvärlden. Isoleringen beror också på att Nordkoreas diktator har censur på allt information som färdas in och ut ur landet, så att befolkningen får bara den information som inte är emot regimen.

Efter andra världskriget blev det en självständig kommunistisk stat, efter Koreakriget förvandlades landet till ett slutet totalitärt system utan fria val. Nordkoreas näringsliv styrs genom stalinistisk modell, jordbruket är mer än 90 % statligt styrd. Jordbruket är fullständigt kollektiviserat, och 95 % av alla industriprodukter kommer från statsägda företag. Även om staten har haft full kontroll på landet är det ändå inte självförsörjande. Industrierna producerar vapen kemikalier, kol och järnmalm. Den knappa tillgången på mat ger stor hungersnöd på landet långt ifrån städerna. Barnadödligheten i Nordkorea är 30 %.

Sydkorea

1960 gick landet från diktatur till ett parlamentariskt system. 1961 genomfördes en militärkupp av Park Chung Hee som sedan valdes till president i landet. Hans politik lade grunden för landet ekonomiska framgångar. Hans politik var en blandning av statlig planering och fri marknadsekonomi. På 30 år har landet gått från att kunnas jämföras med de fattigaste länderna i Afrika till EU länders ekonomiska standard. Landet har en BNP som är 20 gånger så hög som Nordkorea. Mellan 1986 -91 steg BNP/ capita med mer än 10 % per år. I Sydkorea är barnadödligheten 7,6 %.

Slutledning

Jag tror att det är till stor del den vetenskapen som ligger till grund för dagens välstånd. Den har givit oss till exempel rent vatten, föda, medicin och energi.

Demokratiskt styre med frihet och mänskliga rättigheter har gjort att man kan ta till vara på de vetenskapliga framstegen.

Handel är också nödvändigt för ekonomisk utveckling.

På kort sikt är krig kostsamt men kan även vara vinstgivande genom erövring av naturtillgångar till exempel. Men det verkar inte som det är avgörande i det långa perspektivet. Se till exempel på Sverige och Finland, som har jämförbar standard, även om Finland har varit med i flera krig. Eller till exempel Tyskland som förlorade och England som var på den vinnande sidan.

Källor

- Nationers välstånd och fattigdom. Av: David S. Landes
Varför vissa länder är fattiga och andra rika
- Wikipedia, under sökorden: Vetenskap, Galileo Galilei, Aristoteles, Kuwait, Saudiarabien, Frankrike, demokrati, Koreakriget, diktatur
- Nationalencyklopedin: Vetenskap, Nordkorea, Sydkorea, Korea, Koreakriget, diktatur, Demokrati, kolonialism, Nederländerna,
- Det långa nittonhundratalet. *Om makt, pengar och kapitalets globalisering.* Av Giovanni Arrighi
- Geografica, Könemann 2003. Under rubrikerna: Nordkorea, Sydkorea.
Jag har fått tips om böcker att läsa i.